

travelbook

Kalabria i Bazylikata

Bezdroża

ERGO
HESTIA

Autorzy przewodnika: Beata Pomykalska, Paweł Pomykalski

W przewodniku wykorzystano też teksty Agnieszki Fundowicz (rozkładówka *Smaki i zapachy Kalabrii*)

Redaktor prowadzący: Maciej Żemojtel

Redakcja: Kamila Bulzacka-Mrzygłód

Skład: Miron Kokosiński

Opracowanie kartograficzne: Jan Leja, Konrad Czworkiel

Źródło pochodzenia danych kartograficznych: OpenStreetMap.org

Kalabria i Bazylikata

Wszelkie prawa zastrzeżone. Nieautoryzowane rozpowszechnianie całości lub fragmentu niniejszej publikacji w jakiegokolwiek postaci jest zabronione. Wykonywanie kopii metodą kserograficzną, fotograficzną, a także kopiowanie książki na nośniku filmowym, magnetycznym lub innym powoduje naruszenie praw autorskich niniejszej publikacji.

Wszystkie znaki występujące w tekście są zastrzeżonymi znakami firmowymi bądź towarowymi ich właścicieli.

Autor oraz wydawca dotożyli wszelkich starań, by zawarte w tej książce informacje były kompletne i rzetelne. Nie biorą jednak żadnej odpowiedzialności ani za ich wykorzystanie, ani za związane z tym ewentualne naruszenie praw patentowych lub autorskich. Autor oraz wydawca nie ponoszą również żadnej odpowiedzialności za ewentualne szkody wynikłe z wykorzystania informacji zawartych w książce.

Helion S.A.

ul. Kościuszki 1c, 44-100 Gliwice

tel.: 32 2309863

e-mail: redakcja@bezdroza.pl

księgarnia internetowa: <https://bezdroza.pl>

Drogi Czytelniku!

Jeżeli chcesz ocenić tę książkę, zajrzyj pod adres:

<https://bezdroza.pl/user/opinie/bekab2>

Możesz tam wpisać swoje uwagi, spostrzeżenia, recenzję.

Wydanie II

ISBN: 978-83-289-1066-9

Copyright © Helion S.A., 2024

Kup książkę

Poleć książkę

Oceń książkę

Księgarnia
internetowa

Lubię to!
Nasza społeczność

Bezdroza

Spis treści

Atrakcje Kalabrii i Bazylikaty 4

Informacje praktyczne 11

Przed wyjazdem 12

Wybór czasu podróży 14

Źródła informacji 14

Kalabria i Bazylikata
w internecie 15

Formalności 16

Dojazd 19

Podróż samochodem
lub autokarem 19

Podróż samolotem 20

Na miejscu 21

Informacje dla kierowców 21

Noclegi 23

Wyżywienie 25

Informator A-Z 26

> (Nie)zapomniane obrzędy 36

Informacje krajoznawcze 39

Krajoznawcze ABC 40

Geografia 40

Przyroda 43

Klimat 45

Spółeczeństwo 46

Ludność i gospodarka 46

Ustrój i polityka lokalna 47

Język 48

> Kalendarium historyczne 48

Nauka, kultura i sztuka 50

Kuchnia 52

Kalabria 55

Riwiera Cedrowa 58

Praia a Mare 59

Scalea 60

Cirella 61

Grisolia 61

Diamante 62

Paola 62

Cosenza 63

Rossano 68

Okolice Rossano 71

Corigliano Calabro 71

Roseto Capo Spulico 72

Rocca Imperiale 72

Park Narodowy Pollino 73

Papasidero 75

Mormanno 77

Laino Castello 77

Morano Calabro 77

Castrovillari 78

Catanzaro 80

Okolice Catanzaro 88

Squillace 88

Lamezia Terme 90

Wybrzeże Morza Jońskiego 95

Le Castella 95

Isola di Capo Rizzuto 95

Capo Colonna 95

Crotone 96

Cirò Marina 97

Santa Severina 98

Vibo Valentia 99

Costa degli Dei i Costa Viola 101

Pizzo 101

Briatico 103

Parghelia 103

Tropea 104

Capo Vaticano 106

Soriano Calabro 108

Serra San Bruno 109

> Smaki i zapachy Kalabrii 112

Reggio di Calabria 114

Okolice Reggio di Calabria 121

Pentedattilo 121

Bova 122

Scilla 123

Okolice Scilli 127

Palmi 127

Gerace 128

Stilo 133

Okolice Stilo 136

Pazzano 136

Bivongi 137

Bazylikata 141

Matera 143

Okolice Materzy 152

Craco 152

Tavole Palatine 153

Montescaglioso 152

Potenza 156

Okolice Potenzy 160

Campomaggiore 160

Castelmezzano 161

Pietrapertosa 162

Acerenza 163

Melfi 164

Okolice Melfi 166

Barile 166

Maratea 167

> Grecanica 170

Indeks 172

Kalabria północna

Riwiera Cedrowa

Jeśli do Kalabrii przybędziemy własnym środkiem transportu, z pewnością zaczniemy ją zwiedzać od północy, czyli od prowincji Cosenza, która zaczyna się malowniczą **Riviera dei Cedri** (Riwiera Cedrowa). Riwiera ciągnie się na odcinku prawie 90 km, od miejscowości Tortora aż do miasta Paola, obejmując również niektóre górskie osady. Jej nazwa nawiązuje do występującej tu rzadkiej rośliny – *cedro*,

▼ Riviera dei Cedri

w języku polskim częściej określanej jako cytron. Jest to duży owoc cytrusowy, przypominający potężną cytrynę, ma zielony kolor i jest bardzo kwaśny.

Dodaje się go m.in. do stodyczy, dzięki czemu stają się nieco bardziej orzeźwiająca. Cytron jest również dodawany do lokalnych alkoholi.

Przemierzając kolejne kilometry, zauważymy, że wzdłuż wybrzeża ciągną się **wakacyjne kurorty**, nad którymi wyrastają zalesione Apeniny z niewielkimi miejscowościami, ulokowanymi na wzniesieniach.

▲ Praia a Mare, okolice grotty Azzurra

CIEKAWOSTKA

Święty owoc

Cytron (in. cedrat) jest niezwykle ważny w kulturze żydowskiej. Owoce wykorzystuje się bowiem w czasie Święta Szatasów (Sukot, Kuczki) jako jeden z czterech elementów świątecznego bukietu. Podczas tzw. kołysania na cztery strony świata oraz w górę i w dół, by oddać cześć Bogu, trzyma się go osobno, w lewej ręce, i przyciska do serca. W prawej ręce zaś trzyma się gałązki palmy, mirtu i wierzby. W przeszłości w Kalabrii dość licznie pojawiali się przedstawiciele gmin żydowskich, którzy zaopatrywali się tu w dorodne cytrony.

Praia a Mare

Za bramę do Riwieri Cedrów uznaje się miejscowość **PRAIA A MARE**, położoną niedaleko Maratei, czyli tuż za granicą z Bazylikatą. Miasto słynie przede wszystkim z przepięknie położonego **Santuario della Madonna della Grotta** (sanktuarium Madonny z Groty). Nazwa miejsca nie jest przypadkowa – częściowo faktycznie zajmuje ono skalne wnętrza. Jaskinia była zamieszkaana prawdopodobnie w paleolicie, we wczesnym średniowieczu żyli w niej mnisi, a następnie stała się miejscem kultu, z czym wiąże się miejscowa legenda (zob. ramka, s. 60).

Naprzeciwko miejscowości wystaje z morza oddalona o około 150 m od brzegu

▲ Wybrzeże w Scalei, na pierwszym planie Torre Talao

Isola di Dino (wyspa Dino) z przepięknymi grotami Azzurra i del Leone.

CIEKAWOSTKA

Madonna z grot

W XIV w. do brzegu Praia a Mare przybił statek turecki, którego załoga była muzułmańska, natomiast kapitan był chrześcijaninem. Statek osiadł na mieliźnie i marynarze w żaden sposób nie umieli wyprowadzić go na pełne morze. Pewnego dnia członkowie załogi odkryli w kajucie kapitana posąg Matki Boskiej i to właśnie w nim zaczęli dopatrywać się przyczyn swojego trudnego położenia. Zażądali od kapitana, by wyrzucił figurę do morza. Ten jednak nie chciał się na to zgodzić, a ponieważ w pobliżu plaży zauważył liczne jaskinie, postanowił w jednej z nich ukryć rzeźbę Madonny. Wkrótce potem statek odpłynął, a jeden z miejscowych pasterzy odnalazł w skalnej grocie posąg i przekazał go proboszczowi miejscowego kościoła. Ten umieścił figurkę Matki Boskiej w kaplicy, jednak nie minęła doba, a Maryja zniknęła. Została odnaleziona w jaskini, w której pozostawił ją kapitan...

Kup książkę

(kościół NMP Biskupiej), znany też jako Santa Maria del Carmine, z przelomu XV i XVI w. Niedaleko stąd, przy Via Castello, znajdują się ruiny **zamku** z czasów normańskich. W Scalei warto również zwrócić uwagę na **Torre Talao**, wieżę zbudowaną w XVI w., która należała do systemu 337 wież, stanowiących pierścieni obrony przeciwko atakom piratów.

Cirella

Kilkanaście kilometrów na południe od Scalei leży **CIRELLA**. Sama miejscowość nie jest szczególnie ciekawa, ale warto przyjechać tu ze względu na górujące nad nią potężne ruiny dawnego grodu **Cirella Vecchia**. Został on opuszczony na początku XIX w., a jego mieszkańcy przenieśli się niżej, zakładając dzisiejszą Cirellę. Ruiny, które zastaniemy na górze, robią olbrzymie wrażenie, a do tego roztacza się stąd piękny widok na okolice.

▼ Plaża w Cirelli

Grisolia

Jadąc ze Scalei do Cirelli, można skręcić z głównej drogi w głąb łądu. Dotrzemy wówczas do **GRISOLII**, która jest uważana za jedno z najciekawszych miejsc w Kalabrii. Opinię tę zawdzięcza m.in. spektakularnemu położeniu na szczycie wzgórza, które sięga 460 m n.p.m. Prezentuje się pięknie z dołu, ale oferuje też bajeczny widok na okolice.

Spacerując po wąskich uliczkach Grisolii, warto zwrócić uwagę na **Santuario di San Rocco** (sanktuarium św. Rocha) oraz **Chiesa di Sant'Antonio di Padova** (kościół św. Antoniego z Padwy). Do miasta najlepiej zawitać **16 sierpnia**, obchodzone jest tu wtedy święto jego patrona, czyli św. Rocha. Najpierw odbywają się uroczystości religijne połączone z malowniczą procesją, a następnie atmosfera staje się nieco bardziej luźna i rozpoczyna się, trwająca nawet kilka dni, huczna zabawa, przyciągająca rzęszę Włochów i turystów.

Poleć książkę

Scalea

Niecałe 15 km na południe od Praia a Mare znajduje się miejscowość **SCALEA**, która jest głównym kurortem tej części wybrzeża. Warto tu zwrócić uwagę na ciekawe historyczne centrum, rozlewające się po wzgórzu w postaci plątaniny wąskich uliczek. Tradycyjnie nowa część hotelowo-rekreacyjna położona jest wzdłuż wybrzeża. Podobno już w czasach antycznego Rzymu był to ulubiony kurort bogatych patrycjuszów, którzy budowali tu swoje luksusowe wille. Nie ma się czemu dziwić, okolica oferuje bowiem nie tylko piękne widoki, ale i piaszczyste plaże.

Najcenniejszym zabytkiem miejscowości jest **Chiesa di San Nicola in Plateis** (kościół św. Mikołaja z Plateis). Jego początki sięgają VIII w., ale później był wielokrotnie przebudowywany. W czasie spaceru po starym mieście z pewnością odnajdziemy także **Chiesa di Santa Maria d'Episcopo**

★ Diamante

Jadąc z Cirelli na południe, po ok. 5 km dotrzemy do **DIAMANTE**, miasta murali. Ich historia zaczęła się tu w latach 80. XX w., kiedy do miasteczka dotarł mediołański artysta **Nani Razzetti** (1924–2013). Zainspirowany domami rybaków zaprosił dość pokaźne grono znajomych twórców, by wspólnie stworzyli malowidła, będące w istocie galerii sztuki pod gołym niebem. Później ideę tę podchwycili także inni artyści, w efekcie do dzisiaj powstało tu ponad 150 murali o przeróżnej tematyce i estetyce. Diamante jest także stolicą papryczki *peperoncino*, której poświęcony jest wrześniowy **Chilli Pepper Festival**.

Będąc w miasteczku, warto zajrzeć do wciśniętego między domy **Chiesa di Imma-**

▼ Sanktuarium w Paoli

CIEKAWOSTKA

Miejscowy święty

Święty Franciszek z Paoli urodził się w 1416 r. Rodzice nazwali go na cześć św. Franciszka z Asyżu. Być może to spowodowało, że zakon, który założył w 1436 r., był wzorowany na regule franciszkańców. Zmarł w 1507 r. Jego wspomnienie przypada 2 kwietnia i tego dnia w Paoli jest organizowana barwna procesja z figurą świętego. Jest on też patronem kilku miast i regionów, w tym całej Kalabrii. Opiekuje się także włoskimi rybakami i marynarzami.

colata Concezione (kościół Niepokalanego Poczęcia NMP), zbudowanego na początku XVII w. w stylu barokowym. Świątynia była później dwukrotnie przebudowywana, przez co zyskała elementy charakterystyczne dla klasycyzmu.

Paola

Około 45 km dalej leży miejscowość **PAOLA**, w której przyszedł na świat św. Franciszek (Francesco di Paola), założyciel zakonu braci najmniejszych (minimitów). Informuje już o tym brama wjazdowa do miasta. Stojąca na niej figura świętego wręcz wita przybyszów.

W związku z postacią świętego najcenniejszym zabytkiem miasteczka jest XVI-wieczne renesansowo-barokowe **Santuario di San Francesco di Paola** (sanktuarium św. Franciszka z Paoli), położone nad miastem, na wysokości 178 m n.p.m. Prowadzi tu dość kręta droga z zakosami, ale nie jest bardzo trudna do pokonania. Przed sanktuarium znajduje się dość przestronny parking. W tutejszej kaplicy przechowywane są relikwie świętego.

Kup książkę

Cosenza

Stolicą prowincji Cosenza jest miasto o tej samej nazwie, położone ponad 30 km od Paoli, w głębi łądu. Na pierwszy rzut oka może wydać się nieciekawe, ale warto dać mu szansę i poświęcić chwilę na poznanie jego głównych atrakcji. Co prawda jest ono ubogie i dość mocno zaniedbane, ale być może dzięki temu panuje tu niezwykle klimat, a odrapane elewacje budynków tylko dodają mu uroku. Turyści prawie w ogóle tu nie docierają, przez co miejscowi sprawiają wrażenie zaskoczonych obecnością pojedynczych przyjeźdźców. Sama Cosenza zamieszkała jest przez 70 tys. osób, ale wraz z całą otaczającą ją aglomeracją liczy 270 tys. mieszkańców. Miasto leży w centrum regionu i jest jego głównym ośrodkiem administracyjnym, gospodarczym, kulturalnym i naukowym. W przeszłości było bardzo szumnie nazywane „Atenami Kalabrii”. Wszystko za sprawą założonej tu w 1511 r. Akademii Cosentina, której tradycje kontynuuje Uniwersytet Kalabrii.

▼ Katedra w Cosenzie

Poleć książkę

Historia

Miasto szczyli się bardzo długą historią, sięgającą IV, a nawet V w. p.n.e., kiedy na jego terenach odnotowano obecność plemion Bruttów (Brucjów). Następnie w 204 r. p.n.e. pojawili się tu **Rzymianie** i założyli miasto o nazwie Cosentia. Niezwykle dynamiczny rozwój został przerwany w 410 r. przez atak **Wizygotów** dowodzonych przez króla Alaryka I. Najpierw podbili oni Rzym, a następnie spłądowali południe Italii. Na skutek długiego i trudnego marszu na południe Alaryk zmarł niespodziewanie w okolicy Cosenzy, gdzie został pochowany. Jego grób prawdopodobnie został zalany przez wody rzeki Busento. Legenda mówi, że wraz z ciałem władcy w grobowcu złożono wszystkie skarby zdobyte przez Wizygotów w Rzymie. Co więcej, niewolników, którzy przygotowali grób, zamordowano, by nigdy nie wyjawili miejsca pochówku wodza.

Miasto zostało zniszczone w czasie walk Saracenów z Longobardami, a następnie odbudowane pod koniec X w. Jednak nie

cieszyc się spokojem zbyt długo – już na początku XI w. znów zostało spustoszone. W 1. poł. tego stulecia wraz z całym regionem znalazło się pod władzą **Normanów**, w kolejnym wieku weszło w skład Królestwa Sycylii, a w 1194 r. zostało zajęte przez **Hohenstaufów**. Szczególne zasługi dla ożywienia gospodarczego miejscowości położył Fryderyk II. Kolejne stulecia

przyniosły dalsze walki o panowanie nad południem Włoch.

W 1286 r. rządy przejęła **dynastia andeگاńska**. Co ciekawe, w 1432 r. na zamku w Cosenzie zamieszkał sam król Ludwik III, pochowany później w tutejszej katedrze. W 1500 r. do miasta wkroczyły wojska hiszpańskie, na czele których stał kapitan

▲ Teatr Miejski im. Alfonso Rendano

Gonzalo Fernández de Córdoba. Dekadę później wyraźnie wzrosło znaczenie kulturowe miasta dzięki otwarciu wspomnianej już wyżej **Akademii Cosentina**. Później miasto należało jeszcze do Królestwa Neapolu i Królestwa Obojga Sycylii, aż w końcu w 1861 r. weszło w skład zjednoczonych Włoch.

klimat – zimy są mroźne, a lata gorące. Główną osią komunikacyjną starówki jest dość wąskie **Corso Bernardino Telesio**, łagodnie pnące się pod górę, równoległe do rzeki Crati. Zaczyna się przy moście Ponte Mario Martire, przerzuconym nad rzeką Busento.

Stare miasto

Najważniejszym zabytkiem miasta jest ★ **Cattedrale di Santa Maria Assunta** (katedra Wniebowzięcia NMP), stojąca przy niewielkim Piazza Duomo, przez który przechodzi wspomniane Corso Telesio. Pierwszy kościół stanął w tym miejscu w XI w., ale został zniszczony w potężnym trzęsieniu ziemi w 1184 r. Budowa nowej świątyni ruszyła kilka lat później i zakończyła się w 1222 r., a w uroczystości poświęcenia brał udział sam cesarz Fryderyk II Hohenstauf. W potowie XVIII w.

Warto zobaczyć

Cosenza leży na wysokości 238 m n.p.m. Najwyższym punktem jest zamek, natomiast stare miasto zajmuje wschodnie zbocza wzgórza, po czym opada do miejsca, w którym rzeka Busento wpada do Crati. I o ile starówka to płatanina ulic wijących się po wznesieniu, o tyle nowe miasto leży już na równinnym terenie. Położenie Cosenzy w dolinie otoczonej górami wpływa na panujący tu mikro-

Grecanica

Pośrodku Półwyspu Apenińskiego znajduje się obszar o pięknie brzmiącej nazwie Grecanica, która oznacza teren zamieszkały przez mniejszość grecką. Co ciekawe, potomkowie greckich kolonizatorów przetrwali tu naprawdę wiele stuleci. Już w starożytności zakładano w tej części Italii pierwsze kolonie greckie, w średniowieczu Włochy znalazły się pod panowaniem Grecji (do 1071 r.), a w kolejnych wiekach na terenie Italii schronienie znalazło wielu Greków uciekających przed m.in. Słowianami, Bułgarami i Turkami. Ekspansja grecka ustała właściwie dopiero w XV w. Z tego faktu wynika ciekawa kwestia językowa: mniej więcej do XIII–XV w. utrzymywała się tu przewaga greki nad językiem włoskim, a do XVII w. tereny te były dwujęzyczne i dopiero później nastąpiło stopniowe wypieranie greki przez oficjalny język włoski. Nie wszędzie jednak do tego doszło – procesy te ominęły przede wszystkim odizolowane górskie tereny.

Dzisiaj kilkudziesięcne skupiska ludności nazywanej „italogrekami” występują na obszarach zwanych Bovesia (lub Grecia Calabria) w Kalabrii oraz Grecia Salentina w Apulii. Mieszkańcy tych ziem mają odmienną od reszty Kalabryjczyków i Apulijczyków tożsamość, pielęgnują swoje obyczaje i kulturę, organizują niezwykle festiwale folklorystyczne, a przede

wszystkim kultywują postępowanie się językiem griko. Choć później Rzymianie podbili także te ziemie, mniejszość grecka zdołała przetrwać i w ten sposób, gdy wybrzeże półwyspu stopniowo ulegało latynizacji, jego górski środek pozostał grecki. A ponieważ uniknął pojawienia się języka nowogreckiego w czasach Bizancjum, wciąż jest bardzo zbliżony do tego, jakim posługiwali się starożytni. Oznacza to, że tutejsi mieszkańcy mówią klasyczną greką, taką, jakiej używał Homer, przez co miewają problemy z porozumiewaniem się z Grekami, używającymi współczesnego języka greckiego. Warto dodać, że gdy Petrarka i Boccaccio uczyli się greckiego, ich „native speakerami” byli zakonnicy z klasztorów w Kalabrii.

Język griko wywodzi się bezpośrednio z dialektu doryckiego klasycznej greki, choć później oczywiście prześląknął wpływami łaciny i języka włoskiego. Występuje w dwóch dialektach: griko-bovese (griko-calabro) i griko salentino, używanych w obu enklawach, czyli odpowiednio w Kalabrii i Apulii. Griko jest zapisywany za pomocą alfabetu łacińskiego. W ostatnim czasie mieszkańcy Grecanicy czynią starania, by ich język był możliwie jak najdłużej używany i nie wymarł, w tym celu organizuje się kursy językowe oraz wydaje czasopisma w tym języku.

Kup książkę

Poleć książkę

travelbook

Travelbook to Twój niezastąpiony towarzysz podróży. Wskaże Ci najważniejsze atrakcje, podpowie, czego szukać poza głównymi szlakami, i wprowadzi w świat miejscowych obyczajów. Znajdziesz w nim opisy najciekawszych regionów i miast, a sprawdzone informacje praktyczne umożliwią staranne zaplanowanie podróży.

Kalabria i Bazylikata

Kalabria i Bazylikata to na turystycznej mapie Italii niemal *terra incognita*. Koniec włoskiego buta to „już nie Kampania”, a „jeszcze nie Sycylia” – region trochę zapomniany, stosunkowo słabo rozwinięty i w charakterze nieco „bałkański”. Realia te można potraktować jednak także jako atut – tutejsze zabytki są może mniej znane, ale równie piękne, góry puste i dzikie, a plaże mniej zatłoczone. Życie toczy się znacznie wolniej niż w Rzymie czy Neapolu, słońce praży równie mocno, a miejscowe specjały nadają lokalnej kuchni niezwykłego charakteru. Zapraszamy do odkrycia Kalabrii i Bazylikaty!

Plaże dwóch mórz

Miasteczka na skałach

Tajemnicze **zamki**

Labirynt materskich **Sassi**

Dzikie góry interioru

Feeria smaków na talerzu

 Bezdroża

Sprawdź najnowsze promocje:
• <http://bezdroza.pl/promocje>
Przewodniki najchętniej czytane:
• <http://bezdroza.pl/bestsellery>
Zamów informator podróżniczy:
• <http://bezdroza.pl/newsletter>

ebook dostępny na:
ebookpoint

ISBN 978-83-289-1066-9

9 788328 910669

Cena: 3,700 zł

PROGRAM PARTNERSKI

— GRUPY HELION —

1. ZAREJESTRUJ SIĘ
2. PREZENTUJ KSIĄŻKI
3. ZBIERAJ PROWIZJĘ

Zmień swoją stronę WWW w działający bankomat!

Dowiedz się więcej i dołącz już dzisiaj!

<http://program-partnerski.helion.pl>

GRUPA
Helion

Księgarnia internetowa:
<http://bezdroza.pl>